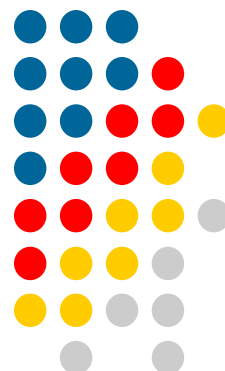

Children's Access to Play in Schools

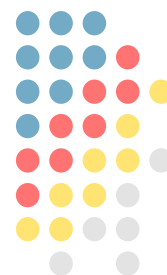
Kryteria Jakościowe

Szkoła przyjazna zabawie

Funded by the
Erasmus+ programme
of the European Union

Informacje o dokumencie

Odniesienie: Children's access to play in school (CAPS)

Aktywność w projekcie: IO2 – Quality Criteria

Autorzy: V3 Wendy Russell, UK

Charakter: Wersja finałowa z partnerskiego spotkania
Skype 19.09.18

Data: 19.09.18

ISBN:

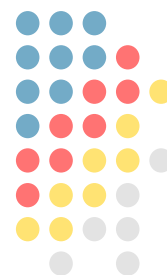
Ten projekt został sfinansowany przy wsparciu Komisji Europejskiej. Umowa o udzielenie dotacji nr 2017-1-UK01-KA201-036679

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Ten projekt został sfinansowany przy wsparciu Komisji Europejskiej. Niniejsza publikacja odzwierciedla jedynie poglądy autora, a Komisja nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji zawartych w tej publikacji.

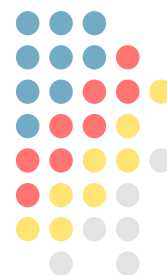
O projekcie CAPS

Kryteria jakości zostały opracowane przez konsorcjum CAPS w 2018 roku.

Zabawa jest fundamentalnym elementem życia dziecka. Badacze zajmujący się tematyką zabawy sugerują, iż zabawa jest podstawowym „ustawieniem” dzieci, ich sposobem na angażowanie się w świat. Zabawa przyczynia się do rozwoju takich zdolności jak: **regulowanie emocji, rozwój systemu reagowania na stres, przywiązanie i otwartość na uczenie się**. Ponadto zapewnia witalność i przyjemność, co jest niewątpliwie ogromnym wkładem w życie dziecka. Przynosi satysfakcję i radość z życia, zapewniając przy tym harmonijny rozwój. Dzieci, które mają zapewniony czas oraz miejsce do zabawy są szczęśliwsze, bardziej zakorzenione oraz bardziej zaangażowane w aspekty życia szkolnego. Zabawa może trwać, jeżeli sprzyjają ku temu warunki, jednak częste ograniczenia zdolności dzieci do poruszania się po terenie szkolnym bez nadzoru dorosłych, nadmierne sterowanie życiem dziecka oraz przykładanie zbyt dużej uwagi do osiągnięć w szkole (ocen), sprawia, iż „czasu wolnego”, który mógłby zostać przeznaczony na zabawę, **pozostaje dla dzieci coraz mniej**.

Dlatego sześciu partnerów projektu CAPS pracuje nad tym, aby wspierać szkoły w staniu się placówkami przyjaznymi zabawie (play - friendly). **Opierając się na doświadczeniach brytyjskiej organizacji OPAL (Outdoor Play and Learning)**, pioniera w dziedzinie swobodnej zabawy oraz doskonalenia programów szkolnych, opracowano Krajowe Plany Adaptacji w pięciu krajach partnerskich, Kryteria Jakościowe dla szkół, w celu stworzenia Etykiety dla szkół sprzyjających zabawie (play - friendly) oraz szkolenie dla kadr.

University of Gloucestershire (koordynator)
(Wielka Brytania)
<http://www.glos.ac.uk>

Gesellschaft für Sozialforschung und Bildung
(Austria)
<http://www.gesob.at>

Palacký University
Olomouc

Palacký University Olomouc, Faculty of
Physical Culture (Republika Czeska)
<http://www.upol.cz/>

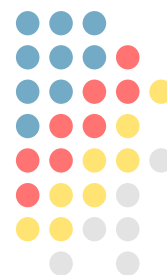
Rogers Foundation
(Węgry)
<http://www.rogersalapitvany.hu/>

Gedania 1922 Association
(Polska)
<http://www.gedania1922.pl>

TANDEM n.o.
(Słowacja)
<http://www.tandemno.sk>

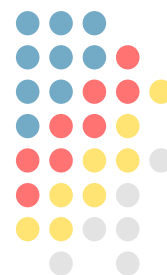

Spis treści

Contents

Informacje o dokumencie	i
O projekcie CAPS.....	ii
Spis treści	i
Etykieta dla szkół przyjaznych zabawie.....	1
Dlaczego warto stać się szkołą przyjazną zabawie.....	3
Szkoła przyjazna zabawie - jak to rozumieć?	5
Kilka słów o zabawie	6
Zaangażowanie całej szkoły	9
KRYTERIUM JAKOŚCIOWE PIERWSZE:.....	12
KRYTERIUM JAKOŚCIOWE DRUGIE:	14
KRYTERIUM JAKOŚCIOWE TRZECIE:	19
KRYTERIUM JAKOŚCIOWE CZWARTE:	23
KRYTERIUM JAKOŚCIOWE PIĄTE:.....	27

Etykieta dla szkół przyjaznych zabawie

Kryteria jakościowe zostały opracowane w ramach finansowanego przez UE projektu Erasmus + pod nazwą CAPS (Children's Access to Play in Schools). Partnerzy z sześciu krajów (Wielka Brytania jako partner wiodący, Austria, Czechy, Węgry, Polska i Słowacja) zgromadzili się, aby uczyć się z dwóch brytyjskich modeli: zabawy i projektu, który wprowadza lepsze możliwości zabawy w szkołach. Osoby zajmujące się zabawą (Playworkers) pracują w placówkach zróżnicowanych pod względem ilości dzieci oraz ich wieku. Ich główną rolą jest wspieranie dzieci w organizacji przestrzeni, w której mogą grać. Projekt dla szkół nosi nazwę OPAL (Outdoor Play and Learning)¹ z powodzeniem działa w szkołach w Wielkiej Brytanii oraz w Kanadzie, Australii i Nowej Zelandii, aby wspierać szkoły w rozwijaniu struktur i procesów tworzenia przestrzeni na szczęśliwą zabawę.

Każdy partner projektu CAPS przeprowadził badania terenowe w swoim kraju, aby przygotować Krajowy Plan Adaptacyjny informującym o tym, w jaki sposób pomysły związane z zabawą oraz doświadczenie organizacji OPAL mogą zostać wprowadzone do szkół.

W oparciu o Narodowe Plany Adaptacji przygotowano niniejsze Kryteria Jakościowe. Ponadto opracowano kurs szkoleniowy wprowadzający zasady i metodologię zabawy, aby pomóc szkołom w rozwijaniu niezbędnych zdolności wspierania zabawy dzieci oraz organizacji przestrzeni.

W dokumencie zawarto pięć kryteriów jakości dla szkół przyjaznych zabawie (play - friendly).

Każde kryterium posiada:

- uzasadnienie oparte na badaniach naukowych,
- wskaźniki i wskazówki,
- sugestie do dowodów, pozwalające określić, w jakim stopniu szkoła spełnia założenia Kryteriów Jakościowych.

¹ <http://outdoorplayandlearning.org.uk>

Istnieją trzy poziomy rozwoju:

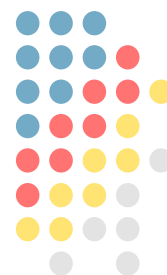
- **BRAZOWY:** zaczynamy (chcemy stać się szkołą przyjazną zabawie i jesteśmy gotowi się w pełni zaangażować, biorąc pod uwagę gdzie znajdujemy się obecnie)
- **SREBRNY:** intensywnie się rozwijamy (działamy w kierunku pełnego spełnienia kryteriów)
- **ZŁOTY:** przegląd dokonań i dalszy rozwój (spełniamy kryteria, jednak nadal jesteśmy aktywnie zaangażowani w rozwój oraz doskonalenie tego, co udało nam się wypracować).

Dokument może być wykorzystany jako narzędzie do rozwoju, aby szkoła stała się bardziej przyjazna zabawie oraz wykorzystany do ukazania, w jakim stopniu szkoła spełnia kryteria. Może być on również arkuszem samooceny, gdzie szkoły mogą dzielić się swoimi postępami poprzez swoją stronę internetową lub raportować postępy organowi akredytującemu.

Skontaktuj się z odpowiednią organizacją w swoim kraju, aby uzyskać dalsze informacje na temat procesu oceny oraz możliwych kursów szkoleniowych dla Twojej szkoły.

Kontakt w Polsce: KAMIL MACIASZEK - Stowarzyszenie Gratosfera. Skontaktuj się by zasięgnąć dalszych informacji – kml.maciaszek@gmail.com.

Dlaczego warto stać się szkołą przyjazną zabawie

Celem szkoły jest kształcenie dzieci i wiemy, że nauczyciele i inni pracownicy szkoły są tym bardzo zajęci. Dlaczego więc szkoły powinny pomyśleć o zabawie zanim zajmą się innymi ważnymi sprawami?

Uważamy, że istnieje wiele powodów, tutaj przedstawimy dwa najistotniejsze:

1. Po pierwsze, rządy, które ratyfikowały Konwencję ONZ o prawach dziecka, **mają obowiązek uznawać, szanować i promować prawo dzieci do zabawy, także w szkołach;**
2. Druga to to, że szkoła przyjazna zabawie to szkoła, w której dzieci są bardziej szczęśliwe, zakorzenione, rozwijające się prawidłowo pod względem zarówno psychicznym, jak i fizycznym, są bardziej otwarte na naukę. Innymi słowy: **poświęcenie czasu i miejsca na zabawę w ciągu dnia znacznie pomaga w nauce, zamiast ją utrudniać.**²

Artykuł 31 Konwencji o Prawach Dziecka ONZ stanowi, iż każde dziecko ma prawo do zabawy. W kwietniu 2013 r., uznając, że art. 31 jest często nazywany "zapomnianym prawem", Komitet Praw Dziecka ONZ opublikował komentarz ogólny (GC17), w którym przedstawiono rządów wskazówki dotyczące ich obowiązków związanych z art. 31.

Komentarz ogólny stanowi, iż artykuł 31 praw:

Ma fundamentalne znaczenie dla jakości dzieciństwa, dla dzieci uprawnionych do optymalnego rozwoju, promowania odporności i realizacji innych praw ... Zabawa i rekreacja są niezbędne dla zdrowia i dobrego samopoczucia dzieci oraz promowania rozwoju kreatywności, wyobraźni, pewności siebie, poczucia własnej skuteczności oraz siły i umiejętności fizycznych, społecznych, poznawczych i emocjonalnych. Przyczyniają się do wszystkich aspektów uczenia się. Są formą

² Massey, W.V., Stellino, M.B., Mullen, S.P., Claassen, J. and Wilkison, M. (2018) 'Development of the Great Recess Framework – Observational Tool to measure contextual and behavioral components of elementary school recess', *BMC Public Health*, 18: 394; Lester, S., Jones, O. and Russell, W. (2011) Supporting school improvement through play: An evaluation of South Gloucestershire's Outdoor Play and Learning Programme, London: National Children's Bureau; Jarrett, O. (2013) *A Research-based Case for Recess*, US Play Coalition.

uczestnictwa w życiu codziennym i mają nieodłączną wartość dla dziecka, zapewniając mu radość i przyjemność.”³

Nakreślając odpowiedzialność rządów za uznawanie, respektowanie i promowanie praw Artykułu 31, Komentarz Ogólny wyraźnie stwierdza, że szkoły mają do odegrania ważną rolę w zapewnieniu przestrzeni wewnątrz i na zewnątrz, które stwarzają możliwości dla wszystkich form zabawy i dla wszystkich dzieci, a struktura dnia szkolnego powinna zapewniać wystarczającą ilość czasu i miejsca na zabawę.

Powinno być to punktem wyjścia dla szkół, by zastanowiły się, w jaki sposób wspierają zabawę dzieci oraz co jeszcze mogą zrobić w tym kierunku.

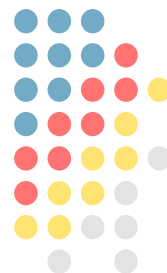
Znaczenie zabawy, połączone ze zmianami we współczesnym świecie, sprawia, iż powinien być to temat szczególnie ważny dla szkół. Należy zaznaczyć, iż w szkołach, które wprowadziły zabawę do dnia szkolnego, personel, rodzice, dzieci i inne zainteresowane strony zgodnie stwierdziły, że życie szkolne uległo znacznej poprawie. Dzieci uwielbiają spędzać czas na zabawie, następnie łatwiej wracają do nauki; są w stanie łatwiej poradzić sobie z drobnymi incydentami i wypadkami; są bardziej aktywne fizycznie poprzez angażowanie się w przeróżne formy zabawy; zauważono obniżenie ilości problemów behawioralnych; relacje między pracownikami a uczniami uległy znacznej poprawie. Szkoła stała się szczęśliwszym miejscem. Jeden z dyrektorów, który był zaangażowany w projekt implementujący zabawę w jego szkole, mówił o tym, jak przed zmianami spędzał czas w przerwie na lunch, zajmując się kolejką dzieci, które zostały wysłane do niego z placu zabaw z powodu konfliktów. Aktualnie ilość wysyłanych do niego dzieci jest znikoma, a nauczyciele nie muszą spędzać czasu na rozwiązywaniu problemów i mają więcej czasu na prowadzenie lekcji.⁴

³ UNCRG (2013): *Komentarz Ogólny 17 do prawa dziecka do odpoczynku, zabawy, ćwiczeń rekreacyjnych, życia kulturalnego i artystycznego* (p.4), dostępne na:

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CRC%2fC%2fGC%2f17&Lang=en

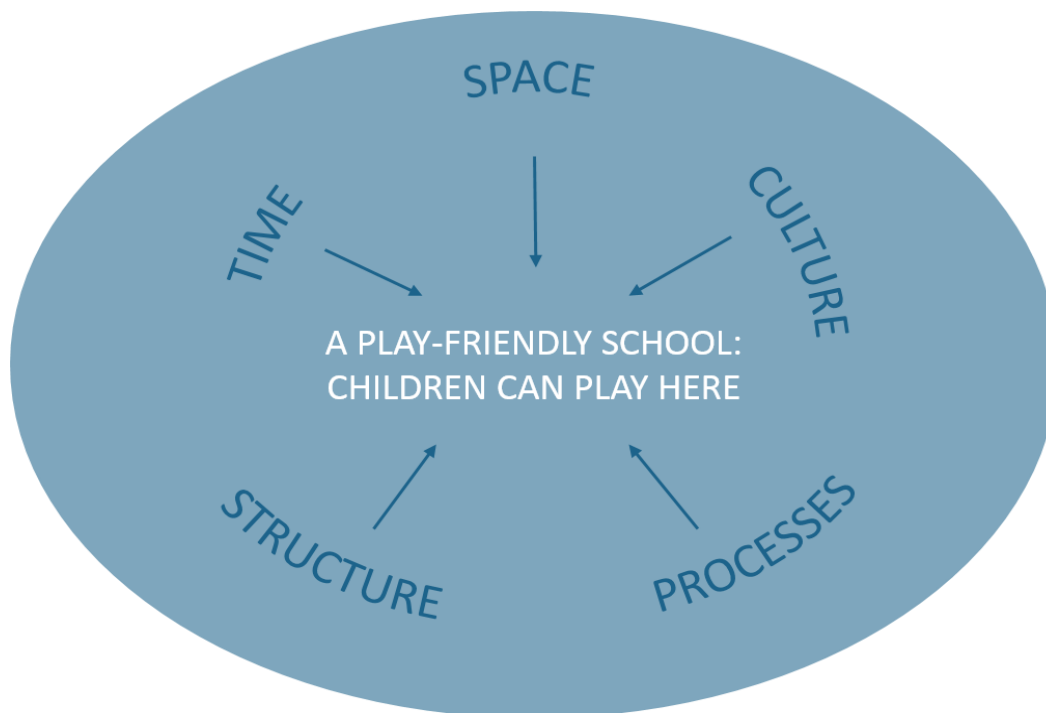
⁴ Lester, S., Jones, O. and Russell, W. (2011) *Supporting school improvement through play: An evaluation of South Gloucestershire's Outdoor Play and Learning Programme*, London: National Children's Bureau, dostępne na: <http://www.playengland.org.uk/resource/supporting-school-improvement-through-play/>

Szkoła przyjazna zabawie - jak to rozumieć?

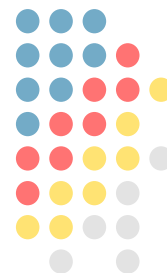

W szkole przyjaznej zabawie (play – friendly), zabawa jest uważanym, cenionym i wspieranym elementem życia szkolnego - w każdej formie i aspekcie. Zawiera się w tym zapewnienie uczniom czasu przeznaczonego wyłącznie na zabawę, odpowiednią organizację przestrzeni, a także w określonych przypadkach wykorzystywanie metod pedagogiki zabawy, w celu zauważenia momentów zabawy (playful moments) i dalszego ich wspierania i rozwoju. Zabawa jest domyślnym „ustawieniem” dzieci. Komentarz główny 17, do artykułu 31 Konwencji Praw Dziecka zakłada, iż zabawa może się rozwinąć gdziekolwiek i kiedykolwiek są ku temu sprzyjające warunki. Jest to znaczne ułatwienie dla szkół chcących wspierać swobodną zabawę. Zamiast zapewniać dzieciom specyficzne aktywności, szkoły powinny zwrócić uwagę na warunki, w których zabawa może się rozwinąć. Warunki te wymagają **odpowiedniej ilości czasu** (Kryterium Jakościowe 3), **odpowiednio przygotowanej przestrzeni** (Kryterium Jakościowe 4), oraz **kultury szkolnej** (Kryterium Jakościowe 5) **wspierającej zabawę**. Przedstawione aspekty są ze sobą powiązane i współzależne: działają jako całość - tutaj jednak są rozdzielone, aby ukazać ich znaczenie dla całości Kryteriów Jakościowych.

Zwrócenie uwagi na warunki wspierające zabawę, wymaga wzięcia pod uwagę struktur (Kryterium Jakościowe 1) oraz procesów, które mają miejsce przy współgraniu wszystkich Kryteriów i zapewniają szkole podstawę do osiągnięcia celu i stania się szkołą w pełni sprzyjającą zabawie.

Kilka słów o zabawie

W tej części znajdują się podstawowe informacje dotyczące zabawy, które pomogą lepiej zrozumieć koncepcję zabawy. Tradycyjne i dominujące sposoby rozumienia korzyści płynących z zabawy koncentrują się na jej związku z rozwojem poznawczym, fizycznym, społecznym i emocjonalnym dzieci. Badania wykazały pozytywne korelacje między zabawą a:

- **zakresem umiejętności kognitywnych** (na przykład: uwaga, koncentracja, konstruowanie wiedzy, rozumienie, komunikowanie pomysłów, kreatywność, wyobraźnia, elastyczność, myślenie dywergencyjne, rozwiązywanie problemów);⁵
- **skłonnościami i stanami nastroju** (na przykład ciekawość i otwartość na uczenie się, entuzjazm, wytrwałość, współzależność, odporność i poczucie własnej skuteczności);
- **umiejętnościami społecznymi** (na przykład relacje z rówieśnikami i dorosłymi, regulacja emocji, empatia, dobre samopoczucie emocjonalne) i zdolności motoryczne (na przykład: motoryka duża i mała, propriocepcja, koordynacja, orientacja przestrzenna, zaufanie, zdrowie psychiczne i dobre samopoczucie).

Dodatkowo,

- zabawa z innymi dziećmi przyczynia się do rozwoju wzajemnych relacji, umiejętności językowych, umiejętności przystosowawczych, umiejętności fizycznych i nie tylko;⁶
- zabawa w szkołach umożliwia dzieciom uprawianie aktywności fizycznej (zwłaszcza jeśli dostępna jest przestrzeń zewnętrzna), przeciwdziałając nadmiernej bezczynności i otyłości, co można osiągnąć dzięki zmianom kulturowym i innym interwencjom.⁷
- zdolność dzieci do koncentracji poprawia się po skończonej zabawie, co oznacza, iż usuwanie przerw pomiędzy lekcjami w celu skupienia się na intensywniejszej pracy, może przynosić efekty

⁵ Wood, E. and Attfield, J. (2005) *Play, Learning and the Early Childhood Curriculum*, Paul Chapman.

⁶ Baines, E. and Blatchford, P. (2011) 'Children's Games and Playground Activities in School and their Role in Development', in Pelligrini, A. (ed) *The Oxford Handbook of the Development of Play*, Oxford: Oxford University Press.

⁷ Zobacz np. Hyndman, B.P., Benson, A.C., Ullah, S. and Telford, A. (2014) 'Evaluating the Effects of the Lunchtime Enjoyment Activity and Play (LEAP) School Playground Intervention on Children's Quality of Life, Enjoyment and Participation in Physical Activity', *BMC Public Health*, 14, dostępne na <https://bmcpublikealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-164>.

przeciwne do zamierzonych, szczególnie dla dzieci, które mają trudności z koncentracją, a w konsekwencji może być to dla nich destrukcyjne.⁸

*Dane eksperymentalne i badania długoterminowe zapewniają silne wsparcie dla roli przerwy w programie nauczania w szkole podstawowej. Niestrukuralne przerwy podczas wykonywania wymagających zadań poznawczych wydają się ułatwiać uczenie się w szkole, a także ułatwiają przystosowanie się do warunków szkolnych oraz podniesienie kompetencji społecznych.*⁹

Istnieją wiele sposobów wartościowania zabawy. Jako dorośli, często odczuwamy potrzebę narzucenia racjonalnego celu na coś, co wydaje się bezcelowe, aby nadać powagę zabawie, próbując uciec od elementu frywolności i braku ram. Jeśli jednak dorośli postrzegają zabawę jako sposób zdobywania konkretnych umiejętności i mają ochotę skierować zabawę dzieci do tych umiejętności, to ironicznie przekształcają ją w coś innego niż zabawa. W literaturze istnieje wiele dowodów na to, iż korzyści płynące z zabawy wynikają z jej cech samoorganizacji, nieprzewidywalności, nagłego pojawiania się, beztroski, elastyczności i bezcelowości.¹⁰

Dzieci natomiast mogą postrzegać czas zabawy (recess) jako przerwę w nauce, gdzie mogą na chwilę uciec od organizacji czasu i przestrzeni wykreowanej przez dorosłych. W tym czasie mogą oddać się współtworzeniu innych światów, w których racjonalne prawa „prawdziwego” świata nie muszą obowiązywać - jednak w poczucia dziecka są niedaleko i zapewniają mu bezpieczeństwo. W trakcie zabawy dzieci biorą aspekty codziennego życia i odwracają je do góry nogami w sposób, który sprawia, że życie staje się mniej przerażające lub zwyczajnie mniej nudne.¹¹ Prawa fizyki mówią nam, iż nie potrafimy latać - jednak gdy dziecko założy sobie płaszcz na ramiona i zrobi z niego pelerynę superbohatera, następnie zacznie zbiegać z górki i wydawać do tego odpowiednie dźwięki to oczywiście, że wierzy, że właśnie leci - może nawet ratuje do tego świat. Są to momenty, w których dzieci odczuwają vitalność życia. Możliwość zabawy to coś więcej niż luksus. Wraz z innymi afektywnymi aspektami, zabawa przyczynia się do rozwoju elastycznych zdolności, takich jak regulacja emocji, radzenie sobie ze stresem, poczucie przywiązania oraz otwartość na uczenie się.¹² Dzieci, które mają zapewniony czas i miejsce na samoorganizującą się zabawę, są znacznie szczęśliwsze, bardziej zaangażowane i związane ze środowiskiem szkolnym. Jednak należy zauważyć,

⁸ Jarrett, O. (2013) *A Research-based Case for Recess*, US Play Coalition, dostępne na:

http://usplaycoalition.org/wp-content/uploads/2015/08/13.11.5_Recess_final_online.pdf.

⁹ Pellegrini, A. and Bohn, C. M. (2005) 'The Role of Recess in Children's Cognitive Performance and School Adjustment', *Educational Researcher*, dostępne na:

<https://pdfs.semanticscholar.org/1521/c046d6433f0bc992f0259ac58d6f5ca80133.pdf>.

¹⁰ Zobacz np. Lester and Russell (2008) *Play for a Change: Play, Policy and Practice – A review of contemporary perspectives*, London: National Children's Bureau, dostępne na:

<http://www.playengland.org.uk/resource/play-for-a-change-play-policy-and-practice-a-review-of-contemporary-perspectives>.

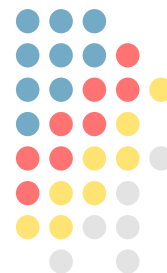
¹¹ Sutton-Smith, B. (1997) *The Ambiguity of Play*, Cambridge, Ma.: Harvard University Press.

¹² Lester, S. and Russell, W. (2008) *jak wyżej*

iż dla niektórych dzieci czas zabawy to czas stresu, konfliktów oraz nękania - dlatego szkoła przyjazna zabawie musi zrobić o wiele więcej niż tylko zapewnić czas na zabawę w ciągu dnia szkolnego.¹³

¹³ Massey, W.V., Stellino, M.B., Mullen, S.P., Claassen, J. and Wilkison, M. (2018) 'Development of the Great Recess Framework – Observational Tool to measure contextual and behavioral components of elementary school recess', *BMC Public Health*, 18: 394.

Zaangażowanie całej szkoły

Aby stać się szkołą przyjazną zabawie, konieczne jest zaangażowanie całej szkoły w ten proces. Społeczność szkolna, w tym dzieci, kadra nauczycielska, personelu nienauczający, a także rodziców/opiekunów. Zabawa nie jest jedynie dodatkiem do tego, co już oferują szkoły, lecz staje się integralnym aspektem życia szkolnego. Wymaga to zmian w etosie i kulturze szkoły oraz organizacji czasu i przestrzeni. Rozpoznawanie, szanowanie i promowanie prawa dzieci do zabawy działa nie tylko w wyznaczonych godzinach zabawy, ale podczas zajęć i przez cały dzień szkolny. **Zabawa i uczenie się nie są przeciwnymi końcami continuum, są nieodłączną częścią siebie.** Uznając znaczenie nauczania instruktażowego oraz relacji w zabawie (wykorzystanie humoru, tolerancji dla niejednoznaczności) i zabawnych metod pedagogicznych (wykorzystanie metod zabawy do aktywnego uczenia) pomoże stworzyć środowisko, w którym kreatywność i myślenie dywergencyjne (ukierunkowane na różne możliwe drogi rozwiązywania problemu) mają możliwość rozwoju, a nauczanie staje się niezwykle skuteczne.¹⁴

¹⁴ Tegano, D. W. (1990) 'Relationship of tolerance of ambiguity and playfulness to creativity', *Psychological Reports*, 66(3), pp. 1047-1056; Tobin, K., Ritchie, S.M., Oakley, J.L., Mergard, V. and Hudson, P. (2013) 'Relationships between emotional climate and the fluency of classroom interactions', *Learning Environments Research*, 16(1), pp. 71-89; Mardell, B., Wilson, D., Ryan, J., Ertel, K., Krechevsky, M. and Baker, M. (2016) Towards a Playful Pedagogy, dostępne na: <http://pz.harvard.edu/sites/default/files/Towards%20a%20Pedagogy%20of%20Play.pdf>.

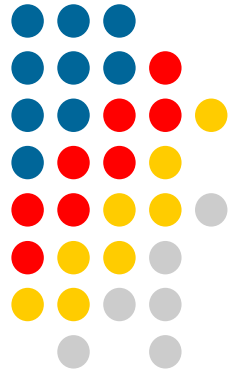
Szkoła przyjazna zabawie

Kryteria Jakościowe

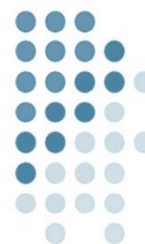
Funded by the
Erasmus+ programme
of the European Union

Children's Access to Play in Schools

KRYTERIUM JAKOŚCIOWE PIERWSZE:

SZKOŁA POSIADA STRUKTURĘ PRZYWÓDCZĄ, KTÓRA WSPIERA ZABAWĘ

Uzasadnienie:

Doświadczenia zebrane w pracy ze szkołami w Wielkiej Brytanii, biorącymi udział w programie OPALu pokazały, że najważniejszym czynnikiem sukcesu i trwałości zmian jest skuteczne przywództwo - zarówno w zakresie strategii (policy) oraz praktyki (practice). Przemiana szkoły w tę sprzyjającą zabawie nie zawsze będzie łatwa i może zająć sporo czasu. Istotne jest zatem, aby za zmianami stało silne przywództwo, które służy pomocą oraz będzie współpracowało z dziećmi, personelem, rodzicami i innymi zainteresowanymi stronami. Szkoła potrzebuje kogoś, kto może przeprowadzić i utrzymać strategiczne zmiany oraz kogoś, kto może przewodzić zmianom operacyjnym.

Wskaźniki i wskazówki	Początek	Intensywny rozwój	Przegląd dokonań i dalszy rozwój
1.1 Wybraliśmy osobę odpowiedzialną za prowadzenie strategicznych zmian w celu poprawy i utrzymania jakości zabawy w szkole. Idealnym kandydatem jest dyrektor lub inny członek wyższej kadry zarządzającej. Będą musieli rozumieć zabawę dzieci i jej znaczenie w życiu szkolnym, propagować zabawę i ją wspierać. Będą również musieli zadbać o to, aby cała szkoła (tj. nauczyciele i osoby nienauczające, rodzice, dzieci, etc.) była zaangażowana w proces rozwoju strategii oraz wprowadzanie zabawy do szkół. Będą również odpowiedzialni za okresowe przeglądy polityki i strategii rozwoju.			
1.2 Wybraliśmy osobę odpowiedzialną za prowadzenie działań mających na celu poprawę i podtrzymanie jakości zabawy dzieci w szkole.			

Osoba ta będzie odpowiedzialna za zarządzanie operacjami: podejmowanie i wdrażanie decyzji dotyczących projektowania i pozyskiwania miejsc do zabawy, wspieranie personelu pracującego z dziećmi podczas zabawy (w tym ich szkolenia i rozwój zawodowy), dokumentowanie działań szkoły i opinii na temat tworzenia szkoły przyjaznej zabawie itp. Będą musieli zajmować wystarczająco wysokie stanowisko by być w stanie podejmować decyzje i je wdrażać. Ponadto jest to osoba, która musi być entuzjastycznie nastawiona do swobodnej zabawy oraz przygotowana pod względem merytorycznym. W małych szkołach może być to ta sama osoba, która została opisana w punkcie 1.1. W takim przypadku szkoły powinny wskazać inną osobę, która może pełnić rolę „mistrza”, w celu zapewnienia jakości, ciągłości i trwałości (Play Leader).			
---	--	--	--

Sugestie do dowodów

Może to obejmować:

- Dowody z protokołów posiedzeń lub oficjalnych notatek / komunikatów dotyczących wyznaczenia osób do zarządzania strategicznego i operacyjnego
- Pisemne oświadczenie zaangażowaniu w proces wprowadzania zabawy do szkoły (zob. Kryterium 2);
- Zapisy dyskusji z dziećmi, wszystkimi pracownikami, rodzicami i innymi zainteresowanymi stronami, w tym: podniesione problemy i czy / jak zostały rozwiązane;
- Materiały promocyjne (w tym wykorzystanie mediów społecznościowych i stron internetowych do promowania koncepcji szkoły przyjaznej zabawie);
- Zapisy procesu projektowania i wprowadzania zmian w przestrzeniach szkolnych, przeznaczonych na zabawę dla dzieci (patrz kryterium 4);
- Zapisy procesów wprowadzania zmian w kulturze szkoły, w tym szkolenie i rozwój personelu (patrz kryterium 5).

KRYTERIUM JAKOŚCIOWE DRUGIE:

SZKOŁA SPORZĄDZIŁA PISEMNE OŚWIADCZENIE, OPISUJĄCE W JAKI SPOSÓB ZAMIERZA WSPIERAĆ ROZWÓJ ZABAWY

Uzasadnienie:

W tym miejscu mocno zapożyczyliśmy wiedzę z użytecznych dokumentów organizacji OPAL UK i jej założyciela - Michaela Folletta¹⁵ - pioniera w dziedzinie wprowadzania zabawy do szkół. Michael Follett dzięki ogromnemu doświadczeniu został zewnętrznym doradcą w projekcie CAPS. Mówi, że szkoły powinny zacząć od właściwej kultury, wykorzystując zasady OPAL PARK (P-policy, zasady, A-access, dostęp, R-risk, ryzyko, K-knowledge, wiedza). Zasady polegają na opracowaniu i opublikowaniu jasnego, uzgodnionego oświadczenia, które obejmuje wartości i zasady szkoły dotyczące zabawy dla dzieci oraz działań, które muszą zostać podjęte, aby je wspierać (zasady i wartości). Dostęp zakłada upewnienie się, że dzieci mają dostęp do zasobów zabawy przez cały rok. Ryzyko polega na uznaniu, że nie ma wyzwania bez ryzyka i byciu transparentnym, w jaki sposób szkoły równoważą ryzyko i bezpieczeństwo. Wiedza odnosi się do ważnego elementu, jakim są szkolenia oraz profesjonalny rozwój kadry, a także zrozumienie zabawy przez dorosłych i określenie ich roli we wspieraniu zabawy.

Wszystkie zasady zawarte w PARK stanowią element wyjściowy do przygotowania pisemnego oświadczenia.

¹⁵ Follett, M. (2016) *Making Playtime a Key Part of the School Day!*, available at: <https://outdoorclassroomday.org.uk/wp-content/uploads/sites/2/2016/06/ECD-Making-Playtime-a-Key-Part-of-the-School-Day.pdf>

Warto tutaj powiedzieć kilka słów o ryzyku. Ryzyko jest rozumiane jako integralny aspekt zabawy dzieci: większość dzieci jest naturalnie ciekawa, a rozwój często wymaga eksperymentowania i podejmowania ryzyka (pomyśl, jak dzieci uczą się chodzić). Dreszcz w podejmowaniu ryzyka (fizycznego, społecznego i emocjonalnego) jest tym, co nadaje zabawie witalność, a zatem korzyści. Ponadto podejmowanie ryzyka fizycznego pomaga dzieciom zrozumieć, co potrafią ich ciała i usprawnia proces oceny ryzyka. Zrozumiałe jest, że dorośli chcą, aby dzieci były bezpieczne, jednak w literaturze znaleźć można wiele dowodów świadczących o tym, iż nadmierna ochrona przed ryzykiem może być szkodliwa dla dziecka w późniejszych etapach życia. Zabawa natomiast obejmuje podejmowanie ryzyka na dziecięcych warunkach. Wymaga to zrozumienia dynamicznej oceny ryzyka i korzyści. Szkolenie CAPS dotyczy również tematu ryzyka.¹⁶

Proces przygotowania oświadczenia o tym, jak szkoła zamierza wspierać zabawę, jest bardzo cenny, ponieważ w trakcie przygotowań zostaną poruszone istotne kwestie np. te związane z bezpieczeństwem, a także pozwoli zwrócić szczególną uwagę na obszary wymagające wzmożonego działania. Cała społeczność szkolna powinna być zaangażowana w rozwój tego oświadczenia, a także w proces okresowej ewaluacji.

Oświadczenie jest swoistym komunikatem, zarówno dla dzieci, nauczycieli, a także rodziców. Stanowi też akt potwierdzający przestrzeganie określonych zasad, deklaruje zaangażowanie oraz wprowadzanie pomysłów w życie szkoły.

Much of the detail in this section is also covered in other criteria; the written statement makes it visible.

Wskazówki i wskaźniki	Początek	Intensywny rozwój	Przegląd dokonań i dalszy rozwój
2.1. Przygotowaliśmy pisemne oświadczenie, które zawiera nasze zrozumienie natury i wartości zabawy oraz docenia jest samoorganizację (swobodę). Ważne jest, aby odróżnić samoorganizowaną zabawę od działań kierowanych przez dorosłych (zawierających elementy zabawy). Oba są ważne, ale w			

¹⁶ For guidance on risk in children's play, it is worth visiting the International School Grounds Association's 2017 Ubud-Höör Declaration on Risk in Play and Learning, dostępne na: <https://static1.squarespace.com/static/56f1b6cbe707ebc63b90b4ef/t/59a5e842e45a7caca7180dea/1504045124854/ISGA+Risk+Declaration+-+English.pdf>

czasie zabawy (przeznaczony czas w trakcie dnia obejmuje czas tylko na zabawę, bez innych wymagań wobec dzieci), należy skupić się na „swobodnej”, „wolnej” zabawie, która nie jest kierowana przez dorosłych (patrz kryterium 5). Biorąc to pod uwagę, szkoły powinny opracować wytyczne dotyczące granic w kluczowych kwestiach dotyczących samoorganizowanej zabawy dla dzieci: ryzyka, zabrudzeń (ubrania) oraz wolności w doborze zabawy przez dzieci. Oświadczenie powinno zawierać zestaw wartości, zasad i przekonań oraz plan działania na rzecz przyszłego praktycznego doskonalenia i przeglądu. Wartości, zasady i przekonania będą podstawą całego procesu podejmowania decyzji dotyczących działań mogących poprawić jakość zabawy w przyszłości. Powinny określać, kiedy zostaną wdrożone, kto będzie odpowiedzialny i opisywać proces ewaluacji działań.			
2.2. Zaangażowaliśmy całą społeczność szkolną w opracowanie i przegląd oświadczenia. Oznacza to, że zarówno dzieci, rodzice jak i osoby nieuczące powinny być zaangażowane w dyskusję odnośnie oświadczenia, na poziomie zbliżonym do nauczycieli oraz zarządu szkoły			
2.3. Oświadczenie ukazuje, w jaki sposób szkoła angażuje się we wspieranie zabawy i znalezienie odpowiedniej ilości czasu w ciągu dnia oraz przygotowanie przestrzeni. "Jak" to ważne słowo: w oświadczeniu należy określić, kiedy w ciągu dnia można wprowadzić zabawę tzn. Znaleźć moment, kiedy dzieci nie mają innych zajęć. Należy także określić, jakie działania zostaną podjęte w przestrzeni szkolnej, aby zabawa mogła się odbywać oraz w jakiś sposób dorośli mogą wspierać dzieci w zabawie, bez narzucania swojej woli. Zabawa musi być zawsze kierowana przez dzieci. Ponadto należy uwzględnić, w jaki sposób zabawa będzie wspierana w innym czasie w ciągu dnia szkolnego (np. Pedagogika zabawy, zajęcia z elementami swobodnej zabawy itp.) - patrz kryterium 3.			

2.4. Oświadczenie powinna zawierać informacje, w jaki sposób zostanie przygotowana przestrzeń do zabawy dla dzieci. Powinna być ona dostosowana dla wszystkich tj. dziewczynek, chłopców, niepełnosprawnych dzieci, dzieci z różnych środowisk, rodzin, kultur etc. Miejsca przygotowane do zabawy powinny być dostępne dla dzieci także w przypadku niepogody. Zwraca to uwagę na przygotowanie przestrzeni do zabawy zarówno na zewnątrz, jak i w środku. W przypadku np. Deszczu zabawa nadal może się odbywać - konieczne jest jednak przygotowanie miejsca, w którym dzieci mogą przebrać się w ubrania wodoodporne oraz kalosze. Istotne jest także, aby w dyskusji na temat zabawy na zewnątrz brali udział rodzice/opiekunowie dzieci i zostali poinformowani o tym, iż w trakcie zabawy ubrania dzieci mogą się pobrudzić lub zmoczyć. Przestrzeń musi być tak przygotowana, aby dzieci z niepełnosprawnością miały tyle samo czasu na zabawę, co ich rówieśnicy.			
2.5. W oświadczeniu wyraźnie nakreślono podejście szkoły do podejmowania ryzyka i sposób, w jaki równoważymy ryzyko i korzyści płynące z zabawy. Powinno to uwzględniać wagę ryzyka podejmowanego przez dziecko w zabawie i podejście szkoły do oceny stosunku ryzyka do korzyści. Jest to coś, co wymaga dyskusji z rodzicami, pokazując, w jaki sposób szkoła zamierza równoważyć ryzyko i dbać o bezpieczeństwo dzieci.			
2.6. Oświadczenie określa, w jaki sposób będziemy poszerzać naszą wiedzę na temat zabawy, wspierać ją poprzez szkolenia, treningi i profesjonalne programy dla kadry i rodziców. Zarówno nauczyciele, jak i rodzice powinni być na bieżąco informowani o nowinkach związanych ze swobodną zabawą w szkole. Rotacja pracowników, jak i dzieci, sprawia, iż konieczne jest stworzenie systemu informowania o zmianach wszystkich osób			

będących członkami społeczności szkolnej. Ważne jest, aby wszyscy dysponowali tymi samymi informacjami, na temat sposobów wspierania zabawy, poprzez dostateczną ilość czasu na zabawę, organizację przestrzeni oraz ogólną kulturę zabawy, obejmującą całą szkołę.			
2.7. Oświadczenie określa osoby odpowiedzialne za zarządzanie strategiczne i operacyjne związane z zabawą w szkole. (Patrz kryterium 1). Uwzględnienie tych informacji w publicznym oświadczeniu sprawi, iż łatwiejsze będzie poszukiwanie/rekrutacja osób mogących przyczynić się do rozwoju zabawy w dłuższej perspektywie.			

Sugestie do dowodów:

Samo oświadczenie jest tu głównym dowodem. Istotne jest też dokumentowanie przebiegu jego tworzenia, wraz z uwzględnieniem trudności, które pojawiły się w trakcie tworzenia oraz czy/jak zostały rozwiązane.

KRYTERIUM JAKOŚCIOWE TRZECIE:

DZIECI POSIADAJĄ WYSTARCZAJĄCĄ ILOŚĆ CZASU NA ZABAWĘ

Uzasadnienie:

Komentarz Ogólny 17 do art. 31 Konwencji ONZ o prawach dziecka stwierdza, że rządy muszą zapewnić dzieciom **wystarczającą** ilość czasu i miejsca na zabawę. Podkreśla on szczególną rolę szkół:

*Środowiska szkolne [powinny] stanowić główną rolę w prawach artykułu 31, w tym: środowisko fizyczne do zabawy, sportu, gier i dramy; aktywna promocja równych szans zabawy dla chłopców i dziewcząt; bezpieczne place zabaw i wyposażenie, dostępne dla wszystkich dzieci; adekwatny, **odpowiedni czas w ciągu dnia szkolnego na zabawę i odpoczynek**; program nauczania (curriculum) obejmujący działania kulturalne i artystyczne; **oraz pedagogika oferująca aktywność, zabawę i zajęcia uczestniczące oraz naukę.**¹⁷*

Przyjazna zabawie (play - friendly) szkoła cechuje się tym, że obejmuje czas przeznaczony na zabawę (gdy nie ma innych wymagań wobec dzieci), korzystanie z zabawowych metod pedagogicznych, gdy jest to odpowiednie, oraz otwartość na zabawę dzieci w pozostałej części życia szkolnego. Te trzy aspekty wyjaśniono poniżej.

Wskaźniki i wskazówki	Początek	Intensywny rozwój	Przegląd dokonań i dalszy rozwój
3.1. Zapewniamy wystarczającą ilość czasu w ramach harmonogramu swobodnej zabawy dzieci, gdy nie ma wobec nich innych wymagań. Każda szkolna organizacja czasu będzie się różnić, w tym długością dnia szkolnego, więc czasy nie są wyszczególnione, dokładnie określone. Zgodnie z minimalnym standardem 12,5% dnia szkolnego powinno stanowić czas na zabawę, gdy nie ma innych wymagań, z co najmniej jednym blokiem czasu, w którym dzieci będą mogły bawić się, zaangażować się w nieprzerwaną zabawę. A to, do czego			

¹⁷ International Play Association (IPA) (2013) *Streszczenie UN CRC Komentarz Ogólny 17 do prawa dziecka do odpoczynku, zabawy, ćwiczeń rekreacyjnych, życia kulturalnego i artystycznego*, dostępne na: http://ipaworld.org/wp-content/uploads/2013/11/IPA-Summary-of-UN-GC-article-31_FINAL1.pdf

aspirujemy będzie wynosić 20%. Tak więc, przez 6 godzinny dzień nauki, oznaczałoby to minimum 45 minut zabawy i aspirację do osiągnięcia co najmniej 72 minut. "Inne żądania" obejmują, na przykład, spożywanie przekąsek lub lunchu, czekanie w porze lunchu i procedury opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi.			
3.2. Czas zaprogramowany do zabawy jest honorowany i nie jest odbierany. Chociaż szkoły mogą mieć zaprogramowany czas zabawy, jest on czasem odbieranym z kilku powodów, w tym jako forma kary, lub jeśli dzieci nie skończyły pracy lub w ramach opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi. Jeśli niepełnosprawne dzieci opuszczają pierwsze minuty czasu zabawy w ramach procedur opieki, często jest to związane z formowaniem się grup i ustanawianiem scenariuszy zabawy, co w konsekwencji może spowodować u nich poczucie wykluczenia¹⁸. Wycofanie z zabawy jako kara może zabarwić całą resztę dnia, a dla dzieci, które mają trudności z usiedzeniem i koncentracją, może przynieść odwrotny skutek¹⁹.			
3.3. Uważamy, że warto poświęcić czas na metody pedagogiczne uwzględniające zabawę, pedagogiki oparte na zabawie (playful pedagogies). Pedagogiki oparte na zabawie (playful pedagogies) nie zawsze są odpowiednie, ale szkoła przyjazna dla zabawy z nich skorzysta, gdy tylko takowe będą. To kryterium wymaga aktywnego rozważenia podejścia szkoły do metod pedagogicznych opartych na zabawie i uzasadnienia podjętych decyzji. Zabawa jest potężnym narzędziem uczenia się i może być wykorzystana w klasie, aby zachęcić do aktywnego i przyjemnego podejścia do nauki. Zawsze istnieje napięcie między imperatywami edukacji, aby uczyć się konkretnych rzeczy, a cechami zabawy takimi jak spontaniczność, nieprzewidywalność,			

¹⁸ Woolley, H., Armitage, M., Bishop, J., Curtis, M. and Ginsborg, J. (2006) 'Going Outside Together: Good practice with respect to the inclusion of disabled children in primary school playgrounds', *Children's Geographies*, 4(3), pp. 303-318.

¹⁹ Jarrett, O. (2013) A Research-based Case for Recess, US Play Coalition, dostępne na: http://usplaycoalition.org/wp-content/uploads/2015/08/13.11.5_Recess_final_online.pdf.

nieużyteczność itd. Jeśli jest zbyt dużo wskazówek, czy możemy wciąż nazywać to zabawą? Jedno z badań sugeruje²⁰, że uczenie się jest oparte na trzech cechach: wyborze (autonomia dzieci, wzmocnienie pozycji, własność i wewnętrzna motywacja), zapatrzeniu (wonder) - (ciekawość, wyzwanie, zaangażowanie, nowość, niespodzianka, fascynacja) i zachwycie (przyjemność, satysfakcja, podniecenie, inspiracja, duma, przynależność). Dewey mówi nam: "Bycie otwartym na zabawę i poważnym w tym samym momencie jest możliwe i określa idealną kondycję psychiczną".²¹			
3.4. Zwracamy uwagę i pracujemy z chwilami opartymi na zabawie przez cały dzień szkolny. Zabawa jest nie tylko dyskretnym działaniem związanym z czasem i przestrzenią, ale wybuchnie, gdy tylko pozwolą na to warunki: w klasie, w kolejce na obiad, na korytarzu. Czasami momenty zabawy są rozumiane jako destabilizujące lub beczelne. Przyjazna dla zabawy szkoła rozpoznaje potencjał tych momentów dla doświadczania radości i wspólnoty. Nie oznacza to, że 'cokolwiek ujdzie' ('anything goes'), gdyż będą przypadki, kiedy przekomarzanie się i żarty nie będą odpowiednie, ale szkoła przyjazna dla zabawy traktuje je raczej jako wyjątek niż zasadę i nie jest przez nie zagrożona.			

²⁰ Mardell, B., Wilson, D., Ryan, J., Ertel, K., Krechevsky, M. and Baker, M. 2016) *Towards a Playful Pedagogy*, dostępne na:

<http://pz.harvard.edu/sites/default/files/Towards%20a%20Pedagogy%20of%20Play.pdf>

²¹ Dewey, J. (1910) *How we think*, Lexington, Mass: D.C. Heath, p. 218), dostępne na:

https://brocku.ca/MeadProject/Dewey/Dewey_1910a/Dewey_1910_p.html.

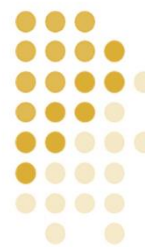
Sugestie do dowodów:

To może obejmować:

- sekcje pisemnego oświadczenia o zabawie, które dotyczy tego kryterium;
- dowody na to, jak to wygląda w praktyce: refleksje i historie pracowników i dzieci;
- zapisy dzieci (na przykład inne sposoby reagowania na 'przeszkadzające' zachowanie dzieci inne niż wycofanie podczas zabawy, procedury opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi itp.);
- informacje zwrotne od dzieci, na przykład z rad szkolnych lub podobnych struktur.

KRYTERIUM JAKOŚCIOWE CZWARTE:

DZIECI MAJĄ WYSTARCZAJĄCĄ PRZESTRZEŃ DO ZABAWY

Przestrzeń to znacznie więcej niż cechy fizyczne; tworzenie warunków sprzyjających zabawie wymaga również zwrócenia uwagi na kulturę i atmosferę przestrzeni, a także na sposoby wytwarzania przestrzeni. Oba są współzależne, ale zostały tutaj rozdzielone, co ułatwia adresowanie szczegółów. Ważne jest zwrócenie uwagi na fizyczne cechy przestrzeni i zasoby dostępne do zabawy; jednakowo należy stworzyć odpowiednią atmosferę, w której dzieci czują się bezpiecznie i mogą bawić się, a personel nadzorujący zabawę dla dzieci docenia sposoby wspierania, a nie bezpośredniego lub niepotrzebnego ograniczania zabaw dzieci. To kryterium dotyczy aspektów fizycznych, a następujące i ostatnie dotyczą atmosfery i kultury.

Opracowując te kryteria i wskaźniki, podjęto starania, aby uwzględnić różne zasoby szkół i różne konteksty, w których działają, dążąc do rozsądnej równowagi między idealnym a możliwym. Najważniejsze jest to, że szkoły uważnie przyglądają się wykorzystaniu czasu,

miejsca i personelu oraz wykorzystują to, co jest dostępne pod względem warunków wspierających zabawę. Czas, przestrzeń, materiały i postawy powinny wspierać jak najszerszy zakres form zabawy. Prawdziwie przyjazna dla zabawy szkoła będzie miała do dyspozycji zarówno przestrzeń wewnętrzną, jak i zewnętrzną; jeśli nie ma miejsca na zewnątrz, szkoły muszą być tak pomysłowe, jak to tylko możliwe w pomieszczeniach zamkniętych. Szkoły powinny również rozważyć udostępnienie ciszy w pomieszczeniach do czytania, gier planszowych i tak dalej. Jednak niekoniecznie wymaga wielu specjalistycznych urządzeń do zabawy.

Brytyjski architekt krajobrazu Simon Nicholson odkrył, że im bardziej zróżnicowana jest przestrzeń, tym więcej rzeczy, którymi dzieci mogą się bawić na wiele różnych sposobów, tym bardziej pomysłowa i angażująca będzie zabawa. Nazwał to: teorią luźnych części (a theory of loose parts)²². Nie oznacza to, że kupujemy dużo drogiego sprzętu, a wręcz odwrotnie. Oznacza to posiadanie rzeczy, które można znaleźć za darmo lub które ludzie mogą przekazać: kije i gałązki, ziemię, wodę,

²² Nicholson, S. (1972) The Theory of Loose Parts: An important principle for design methodology [online], *Studies in Design Education and Craft*, 4(2), s. 5-14.

piasek, opony, drewno, materiał, karton, skrzynie, przedmioty domowe i biurowe, sznurek, taśmę, wełnę , i tak dalej. Najważniejsze jest to, że jest ich dużo i nie ma z góry określonych sposobów korzystania z nich.

Wskaźniki i wskazówki	Początek	Intensywny rozwój	Przegląd dokonań i dalszy rozwój
4.1. Zapewniamy jak najwięcej miejsca na zewnątrz, aby bawić się w każdych warunkach pogodowych dzięki projektowi i dostępności odzieży i obuwia na zewnątrz. Ideałem jest, aby dzieci mogły bawić się na zewnątrz tak często, jak to możliwe. Uznaje się, że niektóre szkoły mogą nie mieć wystarczająco dużo miejsca na zabawę dla dzieci, szczególnie na zewnątrz. Wskaźnik ten wymaga jednak, aby szkoły brały pod uwagę dostępną przestrzeń i wykorzystywały ją w miarę możliwości do zabawy dzieci. Może to oznaczać ponowne przemyślenie obszarów szkoły (w domu i na zewnątrz), które nie były wcześniej dostępne lub które są wykorzystywane do różnych celów (na przykład parking samochodowy). Zabawa na dworze nie powinno być nadmiernie ograniczane przez pogodę. Szkoły powinny rozważyć zachęcanie do zapewniania odpowiedniej odzieży do zabawy na dworze, w tym obuwia, oraz do przechowywania odzieży na świeżym powietrzu (na przykład poprzez zaopatrzenie w stojaki na kalosze).			
4.2. Środowisko fizyczne obsługuje szeroki zakres form zabaw, w tym podejmowanie ryzyka Wskaźniki 4.3-4.6 Uwzględniają szereg cech środowiskowych i zasobów, które mogą stymulować wiele różnych form zabawy. Dyskusja na temat korzyści płynących z ryzyka dla zabawy dla dzieci można znaleźć w kryterium 1.			
4.3. Fizyczna przestrzeń jest tak różnorodna, jak to tylko możliwe, o różnych wysokościach, materiałach, obiektach, cechach, nachyleniach itp.			

W przypadku przestrzeni zewnętrznych może to obejmować drzewa, krzewy, stoki, spadki, a także szeroki zakres zasobów (patrz także wskaźnik 4.6). Szkoły mogą potrzebować kreatywności, aby przestrzeń wewnętrzna była odpowiednia dla fizycznych form zabawy. Powinna być również dostępna przestrzeń dla cichszych form zabawy.			
4.4. Dzieci mogą budować i adaptować przestrzeń do zabawy, odpoczynku, schronienia, obserwacji i spotkań towarzyskich Oznacza to udostępnienie szeregu przestrzeni i zasobów, z których dzieci mogą korzystać, aby tworzyć, spędzać czas, udawać zabawę, czytać itp. Przestrzenie wewnątrz budynku mogą zapewnić możliwości spokojniejszych form zabawy, takich jak czytanie, gry komputerowe i tak dalej.			
4.5. Dzieci mogą być aktywne fizycznie na różne sposoby. Istnieją możliwości biegania, skakania, wspinania się, huśtania i poruszania się w przestrzeni na wiele sposobów.			
4.6. Szeroka gama obfitych zasobów stałych i uzupełniających jest dostępna do zabawy na różne sposoby. Nie musi to oznaczać jedynie zakupu specjalistycznego sprzętu do zabawy; najlepiej wykorzystać ogólnodostępne zasoby naturalne i "luźne części" (patrz uzasadnienie wstępne dla tego kryterium).			

Sugestie do dowodów

Może to obejmować:

- audyty przestrzenne;
- zapisy dotyczące zmian i rozwoju przestrzeni, w tym sposobu udostępniania miejsc i zasobów, na przykład sporządzanie notatek przez znajomych i / lub komitety rodziców;
- plany i fotografie miejsc i, jeśli dozwolone, dzieci bawiących się;

- obserwacje wykorzystania przestrzeni przez dzieci, w tym małe momenty nonsensu, które często pojawiają się w trakcie zabawy;
- szkoły mogą również wprowadzać "odwzorowywanie" ruchów dzieci i spotkań przez przestrzeń: rysowanie map przestrzeni i używanie map do tworzenia szeregu dokumentacji na temat działania przestrzeni. Może to obejmować linie ruchu (śledzenie dziecka / grupy dzieci, obiektu lub członka personelu); nagrywanie momentów zabawy w określonych miejscach w przestrzeni; identyfikowanie przestrzeni istotnych dla członków personelu (i dlaczego - ta metoda pomaga ukazać nasz stosunek afektywny związany z przestrzenią); i inne metody twórcze. Chodzi o to, aby nie patrzeć na pojedyncze dzieci, ale na to, jak działa ta przestrzeń, w jaki sposób jej materialność i atmosfera emocjonalna wspierają lub ograniczają zabawę i wprowadzają zmiany²³. To podejście do dokumentacji działa również w przypadku kryterium 5.

²³ Więcej w tym zagadnieniu: może być pomocnym przyjrzenie się projektowi na parkiem przygód w East End, London, UK: <http://eprints.glos.ac.uk/3311/1/Co-creating%20a%20Play%20Space%20300914.pdf>.

KRYTERIUM JAKOŚCIOWE PIĄTE:

KULTURA SZKOLNA WSPIERA ZABAWĘ DZIECIĘCĄ

Projekt i materiały są ważne, ale przestrzeń nie staje się przestrzenią do zabawy, dopóki dzieci się nie bawią, a bez odpowiedniej kultury szkoła nie może być przyjazna dla zabawy (play - friendly). Rozwój kultury wspierającej zabawę wymaga zaangażowania i zrozumienia, w jaki sposób powstaje sztuka dziecięca. Wymaga jednoznacznie określonego zobowiązania, porozumienia (kryterium 2), wiedzy (poprzez szkolenia i / lub inne formy rozwoju zawodowego), praktyk, które wspierają, a nie ograniczają zabawę oraz rosnącą zdolność zwracania uwagi na to, jak dzieci tym, co mają w zasięgu ręki. Ważne jest, aby kultura ta obejmowała całą kulturę szkolną, w tym kadrę nauczycielską i nienaukową, zarządzanie, rodziny / opiekunów i dzieci. Oznacza to przyglądanie się, *jak* przestrzeń działa, a nie dlaczego dzieci bawią się i czy bawią się w sposób, który może przynieść korzyści dla dorosłych.

Najlepszym sposobem aby tak uczynić jest obserwowanie, w jaki sposób dzieci wspólnie bawią się tym, co mają pod ręką, gdy mają taką możliwość. Obserwowanie jak poruszają się w przestrzeni, jak spotykają się z innymi przedmiotami i dziećmi, jak zabawa rozwija się w sposób w dużym stopniu nieprzewidywalny, spontaniczny i jakimi możliwymi sposobami owa zabawa się rozwija. W miarę upływu czasu, dzięki dzieleniu się obserwacjami, historiami i mapami, społeczność szkolna może rozwinąć poczucie, jak przestrzeń działa i wprowadzać zmiany, które mogą pozostawić przestrzeń bardziej otwartą na zabawę. Kiedy dorośli poczuć się komfortowo, odsuwając się nieco, przynoszą "niską interwencję, wysoką reakcję"²⁴, mogą oni również wzbudzać podziw dla pomysłowości dzieci i umiejętności ich samodzielnego rozwiązywania problemów.

²⁴ To jest opis zabawy opartej na pracy (playwork), oryginalnie *Best Play*, opublikowanej w 2000 przez: the National Playing Fields Association, PLAYLINK i the Children's Play Council.

Wskaźniki i wskazówki	Początek	Intensywny rozwój	Przegląd dokonań i dalszy rozwój
5.1. Podczas zabawy ogólna atmosfera jest przyjazna, zabawowa. Może wydawać się dziwne uważać za wskaźnik coś, co nie jest możliwe do zmierzenia, ale w pewnym sensie, o to właśnie chodzi. Jeśli przestrzeń wspiera zabawę, ta jest odczuwana w atmosferze, a to rozwija się z poczucia przyzwolenia, że można się bawić.			
5.2. Personel i rodzice / opiekunowie są wspierani w celu rozwijania wiedzy i praktyk, które mogą wspierać pedagogikę opartą na zabawie i zabawę zorganizowaną przez same dzieci. W przypadku pracowników jest to możliwe dzięki szkoleniu i / lub innym podejściom do rozwoju zawodowego²⁵, w tym możliwości dzielenia się obserwacjami, mapowaniem i innymi formami dokumentacji z innymi pracownikami. Szkoły mogłyby rozważyć zaangażowanie rodziców / opiekunów w dni otwarte, szkolenia lub inne dyskusje.			
5.3. Personel pracuje z wyczuciem, aby wspierać zabawę, a nie niepotrzebnie ją ograniczać. Postawa personelu ma zasadnicze znaczenie dla szkoły przyjaznej dla zabawy. Wspieranie samoorganizującej się zabawy wymaga opracowania podejścia "niskiej interwencji, wysokiej odpowiedzi" i, w stosownych przypadkach, podejścia opartego na zabawie. Szkoły powinny pokazywać, w jaki sposób personel opracował strategię, jeśli, kiedy i jak interweniować, dążąc do tego, aby zabawa była jak najbardziej samozorganizowana, jak to możliwe, szczególnie w wyznaczonych czasach zabawy.			

²⁵ Odbędzie się kurs szkoleniowy prowadzony, rozwijany przez CAPS, szczegóły można znaleźć na stronie: <http://www.playfrendlyschools.eu/>

Sugestie do dowodów

Może to obejmować:

- zapisy dotyczące szkolenia i rozwoju zawodowego podejmowane przez personel;
- dokumentacja przestrzeni według kryterium 4;
- zapisy dyskusji dokumentacji i trwających zmian w wyniku.